

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУН чугаазының төнчүзү

СУРАА ҮНМЭЭН КОМБАЙНЕР

Коммунизмниң улут тудуунун бо киржикчилерин шаңнаар дугайында Чарлык бөгүн парадтың үнөн. Гидробеддиниң тулун эки улутурааны болгаш кара-кызыл күш ажылы дээш «Сталинградироту-дуг» өргөлдөнүн ачарында Социалистик Күш-ажылдык Маалыры Александр Петрович Александров «Кадыр болгаш Маска» деп ийги алдын медаль-биле шаңнаттырган.

Бүгү шаңнаттырган эштерге, ол ышкыч бо күчүлүг гидростанцияның тудуунун бүгү киржикчилеринге чуреттин халызындан ижи байыр чедирин болгаш оларын тургузуучу күш-ажылыга улут чедикшинин болуун, амьдыралга улут аас-кежиктиг болуун күзөөрин чүшүрөп көрүр.

Бо гидростанция станцияның бүгү күжүн долу ажылаача кирген чорук Волганың энергиянын бистин улузувустун чаагай чорунга ажылаарына чаа улут баян болур. Бо болза Волгада алдыгы гидростанция болур. Волга унунун гидростанцияларынын ийги күжү 5 миллион 705 муң киловатт, а электр энергиянын ажылдап үндүрери чыда барык 23 миллиард киловатт-шак болуп турар. Волганың унундан аныда, бисте Днеприн, Ангаринын болгаш чуртун эске-даа жемпери-уннарында электр станциялары тудуп турарын билер силер.

Чугаазының төнчүзүне, чамык шүтүмчүлүг сандыгыларын кылырын чөшпөзөп көрүр, эштер.

Чаа-чаа тудууларын эдилече кирериниң планын күзөөдери электр станцияларынын болгаш электр четкилеринин шүтүзүндө бир дески эки эвес болуп турар. Коммунист ийгиликчилеринин материал-техниктиг базанын тургузарына өң чутуга улут-дузалык болуп турар каптал тудуунун жождару чорун партия болгаш эзек болурун шыдаас. Илалыгы энергетиктиг тудуунун — социалистик экономиканын улам ийги жөгүлүдөнүн үндөниинин жождарынын-биле черде эштепчи болбас.

Эзөөн хей энергетиктиг тудууларда күш-ажылдык организаторларын муңагыч дүрүлгүзүп ам-даа кош-омоо ажылап турар кире-дир, тулуз-жузгарга четтес дузалык, дери-жерекселериниң ий-шаанда эвес чедирин берип турар.

Ажыл-агы аппараттарын бүгү алдырыныча: электр станциялар тудууну министрствонунга, оң главларына, трестерине, ылаңгы тудуу өргөлдөргөн, план органдарына, энергетика-машина тудууну бундурдуларынга, ол ышкы республикаларын, крайларын, областтарын болгаш тудууларын партия организацияларына күрүк иетделерлик болур керек. Хожудан каап турар тудууларын ажылы-биле кичөөргөйлү таныжып көрөш, оларга бүгү жемчеглер талазы-биле дузасын көргүсө чогуур.

Партия, совет болгаш ажыл-агый органдары, совхозтар, министрстволар болгаш абдан черлери тудууну улузтуруунун деленили бекдир, органдарычкы ажылды өкчүлөтөр, партиянын болгаш эзектин шитирлеринин күзөөсүн дээш контролду күштөдирер ужураат. Капитал салымшыларын болгаш материалды куралдарын ажылаарында дүжүн караар чоруктун кайдыг-даа ийөөрүнүн шындыгын чечет ая, дааскан ажыл-херек дээш бүгү ажылдакчыларын ханысалгалынын үндөн азына чедир көрдөр керек. Чүгө ындыг таварылгада бистин экономикага жөгүлүдөнүн улам дүргөн темпери, хандырылган турар, инчан бистин бо хүнүсү ышкы ындыг байырларда таарымча чок чүвөлөр дугайын сагындырынын өргөжөк чугаазы чок апар.

Болага чалым бар,— деп улустун күзүм бар. Бо эрги ирлин сөзү бөгү чаа утка-биле долдууну турар. Волганың СЭКП-нин ХХII съездин атты гидростанция станцияны— Волганың адык агымдында бо энергетик чаманы, социалистик күрүнениң күчү-шыдаалынын, совет улустун табын чүткүдөрүнүн демдөн—бистер чүс-чүс чылдарга турар кылдыр тургузгусу.

Бистер табын дээш, бүгү ижи төрөлдөгөн аас-кежиктиг амьдыралы дээш тургузуп турар бис. Инчанга бистер ол аас-кежиктиг келдир үгө бүүрөөр бис, улустар аразындан өң нарын айтырыларын шитирлөөринге боттук өөр чорук, угазылаады чорук тилеп үнөр дээринге бүүрөп турар бис.

Эштер! Силерни, бүгү совет кижилерин ышкы, делегейин агы болгаш дүрүлдөп турар, бо айтыры талазы-биле мөңү чүвө чугаазыларымын мавап тур ышкы силер.

Өрткөн патинада, совет-индий найраалдык митингине чүвө чугаалап тургаш, улустар аразынын өң чутуга айтырыларын талазы-биле Совет Эвилелинин туружун дыка делегерей чугаалаан мен. Силерниң дынааныңар азы номчааныңар чүдүлериңер каттап болуз-чу мөөң таладан шын эвес болур ийи.

Москвага болган митингге чугаалаан чүвө чүвө немен болуру? Делегей байдал чиди-дир. Кол-кол империалист күрөөрлер эдере чөпсөлөнүшкенин каячар-даа аажок күштөдирер, биске ажылы-биле кыжанып турарлар болгаш оң-бей-

ниң чогадыкты ажыл-херек болганда улам чаа-чаа чедикшинерин чедип ап турар.

Бис табын политикамын чорутуп турган бис, оң ам-даа чайгылыш чокка чорудар болгаш даим өскүсүлөр чүтүдүп турар агрессия күштөргө үдүр тургашуу-биле демсезар бис. Табынга ынакшылык политика болза бистин күрүнесин, бистин ийгилик тургузуусун үндөүн шынарында үнүп турар. Ийдиң политика делегейин бүгү улустарына ышкы, бистин улзузувустун амьдыралчы өргөжүткүчү дүжүп турар. Инчанга-да, бир эвес дайынны чөспөз кылырын үргүлчүлөр турар ол күштер шериң өскүлөшкенин өгөшөр болза, инчанга дайынны чүгө империалисттер, антикоммунисттер, колониалаторлар өгөшөр болулар,— оларнын кайзы-даа дөмөй-ле— бо дайынга олар «үлү каарлар. Бо дайынга биске аар когаралды таварыштырып чугаажок болбайна. Реалисттер болганымын бис оңу ындыг эвес деп өгөшөр шыдаас бис. Инчанга, бир эвес империалист делегейин дайыны кийтирсе бөгү чуртундан чүвө арды деп, оң мыттавай барга чүвөин Франциянын президенти анида айтырар керек. Президент де Голь — шериң кижин болганында, Совет Эвилели ышкы ыныгы улут чуртук чок кылып болбас. Инчанга Франция база Барынын Германия, Англия болгаш эске-даа ыныгы чурттагы чоңу сыйлы, улут эвес дөмөккөргө мөөңөттөнгөн улут-улут хоорайлардык бая улуттар төптөрлик чурттар термолорун дайындап дийр үнүп шыдаастар дээрин эки билер.

Ийдиң болганда, кым өлүп калырып, кым дийр артырып дээр дугайында бүүү билер кижин бөгү чугаалаваз ол дээр. Бүгү чурттар когарала таваржыр, а чамыктары шүүт артайн баар. Инчанга дайын болу бөрө чүвө бүүү бээр деп төгөлөп олурайн, харын күрүнө аразынын маргылаалды айтырылган чугаалажышкынын аргазы-биле шитирлөөринге болгаш табынын бижылаарына дузалар база агрессияларнын дайынны өскүлөчү чорун чүгө ам эвес, харын келдир-даа үгө чок кылыр ийдиң сарымал-угаанын күштөри тыярынга бар бүүү аргаларын ажылаар керек. Чугаалажышкынар болур жураат, чугаалажышкынар болур-даа дээр дугайында ол-да пресс-конференция президент де Гольдин сөзүн бис долузу-биле деткип турар бис. Табын чугаалажышкынынар дугайында бо шын сөстөр болгаш санал болза бистин чугаалап турар чугаазымыз, бистин чүтүлүсүкө дүжүп турар.

Табын чугаалажышкынынар шындыг удураанын турган кандалар Аденуар сөөлү үгө болууну туружун өскүртин, чоотка чаа радиога чүвө чугаалап тургаш, «Чүвөин байдалы дайынга аана-ла чөдө берип шыдаас» дээрине бүрөйлөн ол илереткен. Чугаалажышкынынар аргазы-биле «герман айтырын, оң-бөйө Берлин айтырын ийи талаа—яен болгаш барынын талааларга — база ол ышкы немес улустар таварышкы кылдыр шитирлөөрин чедип ап болур дугайында угаан-сарымалды меделеди ол база кылган. Бо меделге сонгуда мурун боодаш кылган конъюктуралды меделге болбозын деп илгөөр, бис. Бир эвес бо меделге байдалды кыдымдарына дузаларынын өргөжөк чугаазымын билгениден бооп турар болза, бис ол меделге байыр чедирер бис.

Ийдиң анызыл, барынын талаа чурттарың күрүнө кол амьдыралчыларын меделгелердин ап көөр болза, бичин илгөөр ам тыткып көлп турар. Американын Каттышкан Штаттарынын президентин Кенеди болгаш Великобританиянын премьер-министри Макмиллан олар чугаалажышкынынын туружунда

турары бидинтир болгай. Оларнын дугайын чугаалажышкынынын удураанычкылары кылдыр парламентке хей бижип турган генерал де Голь биле кандал Аденуар олар база табын чугаалажышкынынын кылырын чугаалап турарлар.

Бис табын чугаалажышкынынын үргүлчү сандык турган бис. Инчанга бир эвес барынын күрүнө-лөрүн ажылдакчыларын сарымал-угаанын үнүп дынаан турган чүвө болза, улустар аразында байдалды амгызы ышкы онза чиди чорук чок турар ийи, барынын талаа амгызы ышкы дайын дүвөрөөшкенин болушуну чок турар ийи. Бо шыгыраалкынын болурун турар өң-не сонгараттымыз айтырылар шагда-ла шитирлөөринге, күрүнөлөр аразынын кады амьдыралчыларга орук аштытылган турар ийи.

Ийгалза-даа, эки үгө-херекти бүүдүрери кажан-даа орайтавас. Ийдиң болганда, кым-на табын кожалык дөгүнаашкынынын тургундузуп, маргылаалды айтырыларын боо-чөспөстөн эвес, а табыннын чөспө-биле, чугаалажышкынынын аргазы-биле шитирлөөринин тургунду болур, бис аана байыр чедирип турар бис. Күрүнөлөр аразынын харьлааларында дайынны кезөө мөөңө-биле чок кылыр дээш, чөспөтлөшкенин дүүжүр дөш кым-на хөдөлүп турар болур, ийи герман күрүнөлөр-биле табын таарыштырылган өргөжөк чугаазымын кым-на билип турар болур, аана бис байыр чедирип турар бис.

Америк чөп-биле өп-найралдык болуусаар бис деп чамык катан эвес меделгөн бис. Француз улус-биле, Англиянын, Италиянын болгаш эске-даа чурттарынын улустары-биле совет улус өп-найралдык чуртташтырар.

Германиянын башкарыкчыларынын угаан-сарымал чөк, авантюрици политиказынын ужуу-биле хан төгүшкүнүң дайынны, ылаңгы гитлердин Германия-биле онза улут хан төгүшкүнүң дайынны чоруткан болузусу-даа, ам Герман Демократтык Республиканын улуту-биле өп-найралдык турарымыс ышкы, бүүү немес улус-биле өп-найралдык болуушуп турар бис. Бистин улзузусу алаан-өжөн сүрбөс, эрткен үе-биле эвес, а амгы болгаш келдир үе-биле чурттаар херек дээрин ол эки билер.

Амгы үенин улустар аразынын амьдыралынын өң чиди айтырынын — герман табын керезин чарырынын болуунга делегейин ийги дайыннын тудуула чедир чок кылырын дугайында айтырыларын талазы-биле силерге мону чугаалаас мен.

Совет улус келдир үенине дилим көрүп тураарлар. Силерин электростанцияларын чаа оттары — Совет күрүнениң тилеттирбөс күчүлүг, улустун коммунизме оруктап тилелгелиг шимчөөшкенин дийр дөмдө-дир. (Оң дараамда эш Н. С. Хрущев Волгада СЭКП-нин ХХII съездин атты гидростанциянынын амьдыралчыны, инженер-техниктиг амьдыралчыларына болгаш тудууну арба-хаакчыларына — бүгү киржикчилеринге Совет Эвилелинин Коммунист партиянын Төп Комитетинин болгаш Совет Эвилелинин Министрлер Чөвүлөтинин чедирген байырынын текстизин номчаан).

Волганың чаа гидробеддиниң тургузуучуларыга алар!

Совет улуска — денчиг идеяларын тилелгези дөш туруштук демиселгиче — коммунизмин өрөшүдүрү тургузуучуларга алар!

Коммунист партияга — бистин бүгү тилелгелериниң хей-өт киржикчилеринге болгаш организа-цияныга алар!

(Эш Н. С. Хрущевтин чугаазынын димиттиң, үр адыш чамасынынар-биле хей удаа эвс кирип турган).

1930 чылдар үезинде Тыва Арат Республикага чолочылар-даа, «чик-караалар-даа» амгызы дөгүмүңгү элек турбаан, а тываларнын иштинде чолочылар бөшин хей эвес, инчанга бээр амьдырал өгөлдөн амгы хоочун чолочыларын ат-сывын салаа бөзүп санап-даа болур. Оларнын бирөөн — ам барык-ла үжөн чыл дургузунга улук чок чолочылар келген Ооржак Лама ол.

Баштай «чик-карааларнын», оон соонда техниканын сайырааны-биле колбаштыр «Зимиринин», «Побеларынын», «Волгаларнын» тынын тудуп башкарып келген. Оң чоробан-чорбан район, колхоз, совхоз, сүрүү-даа Тывада чок, чоңга бидингир хоочун чолочы.

Болуун амьдыл билдир талазы-биле коммунист эш Лама улут мастер. Ужөн чыл дургузунга чолочылар, ол ажылга оң мергежерин мичнап чугаалап болур: «эдилөөн эдилге камгы, эш-өргө чазык-чаагай, «өрбөөн чүвөин, күлүбөөн хөш-дича чөк», смагай бөлбөс болушунда». Ам оң хамы бекен ала берсе-даа ады-бышка чик, амьдылше кезжөө.

Энр чаа амьд ужунда Танды район чораш, ийди «Тилелге» совхозтун бир тараалду мөшү Хөдүк дүжүп дөш демиселдин кижилери чамык минута-да халас өрттөрбөй улут күнөшкенин-биле амьдыл турарлар. Хоуда комбайннар шуу-шукан тараа кезип турда, далайларды балыктаан корыбээр-ле. А чаагай тарааны көргө чалган далай кижин сагыжыга кирер. Бир бөлүк болуп алган кестирин турар өз комбайнын бирөөнде чиги кызыл тукучаш оранчоткан-на ийи.

Гадан 23 центнер

БАЙ-ТАЛ Төрөн чуртта тараа бүүдүрерин улам көүдөдир, СЭКП-нин ХХII съездинде чедикшинин ужуражыр дөш «Төлү» совхозтун Бай-Тал салбырынын тараакчылары эки амьдыл турар.

Ажап амьдылгыт коллектив багай эвес белеткенгеин амьдыл баштайгы хүнери илгертен. Салбырда парторганизация секретары эш Байыстанция редакцияга дынааны болза:

— Сентябрь 9-ла чедир 1013 гектарнын тараанын тавычалай кескен. Бастырыла база эгелей берген. Баштайгы үш хүн 136 гектар арбай болгаш 82 гектар кызыл-тас бастырылган.

Тарааның дүүдү эки, ылаңгыя Ийгалка шөлүдө 240 гектар кызыл-тас дыка чаагай. Чижээ, «С-6» комбайнын башкарычымыс өң Очур ийи хүн 26 гектарнын бастырган, а гектар бургузун 23 центнер кызыл-тасы ажаап ап турар. Лафетчи эш Хередуу хүнде 10 гектар норманы 21 гектар чедир күөсөдип турар.

Бирги бригагада

Каа-Хем районун «Бурунгаар» колхозунун №1 трактор бригаданын механизаторлары Хайрым, Калбак-Дар ховуларынын чаагай дүүжүдүн ажаап амьдылгында дүн-хүн чок амьдыл турарлар.

Механизаторлар баштайгы хүнерде 700 ажыг га черин тараа ажаап ап, Төрөн чуртун куралынынга 720 тонна тараан урганаар. Колхозта кукуруза кезилдери ажаап амьдылгында 22 комбайн ажаап эгелген. Гектарданна 400 центнер ногаан массаны ап турар. Н. ХОЙЛАРАН.

1930 чылдар үезинде Тыва Арат Республикага чолочылар-даа, «чик-караалар-даа» амгызы дөгүмүңгү элек турбаан, а тываларнын иштинде чолочылар бөшин хей эвес, инчанга бээр амьдырал өгөлдөн амгы хоочун чолочыларын ат-сывын салаа бөзүп санап-даа болур. Оларнын бирөөн — ам барык-ла үжөн чыл дургузунга улук чок чолочылар келген Ооржак Лама ол.

аар-бергенден чалданмас эш Лама директорун диленин бугулар урелик комбайны септээш, оңу өмүртүр тракторизинге Калдар-оол Ооржакты, а штурвалыгыне Кызылда механация училищенин курсантымы Дмитрий Громотов шили алгаш, №5 хову бригаданын чедип келген.

Оларнын хүнде кезер норманы эске комбайнеринин агрегаттары ышкы он гектар. Ол бригадада бөзүн 18 комбайн бар. Калжан Ламаның баштаан агрегады ховже тараа кестирип үнүптөгө оң кожалары — комбайнерлер ол агрегатты улут-ла керекке албайн тургулаан.

Ол бригада августун 27-ден 31-ге чедир 7227 гектар черин тараанын тавычалай кестирбашан, 325 гектарны кестирбашан бастырган. Ийчаарга тавычалай кестирген шөлдүн иштинден 170 га черин тараанын бастырган. Оң түнелинде ол бригада баштайгы беш конюктур дургузунда 553 тонна тарааны Кызылда тараа хүлөөп алыр төң бола-га эгелеп дужалган.

Ийчан бастырылган 170 га черин чаа бургузун ол бригада 20 центнер 40 кг дүүжүт алган. Га бургузундан ийдиң дүүжүтү чүгө комбайнерлер Илья Полежаев, Михаил Кышко, Алексей Кышко алышкылар, Василий Оюн, Салчак Оюн-оол олар ажааганнар. Олар хүн үлүүн үргүлчү-ле 200 хуулан ажырып келген, а борта урелик комбайны бөдү септээш, кескеш кирликтен эш Ламаның агрегатынын киржилгези камды болганын дээртин мочмучу дораан-на айтыра бээр.

Анаа харым бо-дур: эш Ламаның агрегатында кызыл тукучаш. Ийдиң мична деп бижөөн: «Эң дээр комбайнерге». Шынаымыз, кажан беш конюктун түнелин үндүргөн соонда комбайнеринин аразында социалистик чарыштын тилекчизи коммунист эш Ламаның агрегады болган.

Устуде ады үнөн комбайнерлер хүн норманы 200 хуу чедирип турган болза, а Ламаның агрегатынын күш-ажылы көргүзүп оларнын ийдиң даа бекти — 200 хуулан араак ажыг. Ийчанга кызыл тукучашты оң агрегатында тыкысан чуртун ийди. Норма баугаар хүнде он ганы кестирер тургаш, ол агрегат 20—25 гектар чедир кестирип турган.

— Чолаачы, чөп оозд силер, дүргөн хал турураар, оон башка комбайнын бунери он минута болгаш-ла дола хона бээр-дир. Ховунуң «коробан» бир минутанын-да халас чидирбес ужураат. Каалдыр гаста-гастапай ону, анык кижин — дөш, арай дымылаан үн-биле чугаалап, тудуп башкарып келген. Оң чоробан-чорбан район, колхоз, совхоз, сүрүү-даа Тывада чок, чоңга бидингир хоочун чолочы.

Болуун амьдыл билдир талазы-биле коммунист эш Лама улут мастер. Ужөн чыл дургузунга чолочылар, ол ажылга оң мергежерин мичнап чугаалап болур: «эдилөөн эдилге камгы, эш-өргө чазык-чаагай, «өрбөөн чүвөин, күлүбөөн хөш-дича чөк», смагай бөлбөс болушунда». Ам оң хамы бекен ала берсе-даа ады-бышка чик, амьдылше кезжөө.

Энр чаа амьд ужунда Танды район чораш, ийди «Тилелге» совхозтун бир тараалду мөшү Хөдүк дүжүп дөш демиселдин кижилери чамык минута-да халас өрттөрбөй улут күнөшкенин-биле амьдыл турарлар. Хоуда комбайннар шуу-шукан тараа кезип турда, далайларды балыктаан корыбээр-ле. А чаагай тарааны көргө чалган далай кижин сагыжыга кирер. Бир бөлүк болуп алган кестирин турар өз комбайнын бирөөнде чиги кызыл тукучаш оранчоткан-на ийи.

Улуг-Хемден меделер

Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» совхозтун Хайыракан салбырынын бригаданын механизаторлары Баян-Очур тараа шөлдөндө дүүжүтү чидир чок ажаап алыр дөш хайынышкынын амьдыл турарлар.

Тараанын үнүжү бекти, сентябрь чегин чедир 529 гектар тараа културалары кестинген, оон иштинден 77 гектарын шуут ажааган.

Кол култура болур кызыл-тасты 279 гектарын бастырып ажааган, гектардан ортума-биле 19,2 центнер дүүжүт алганын. Тарааны тавычалай кестирерин болгаш бастырылынын хүн норманын комбайнерлер А. Бланов, С. Бланов, И. Сендир-оол, С. Маковкин, Ш. Натип-оол олар ажып күөсөдип турарлар. Колхозтун дүүжү ажаап амьдылгында Кызылдын медицина училищенин өөреникчилери төң шанда база-ла кызыл-тасты ажаап турар.

А. ДОНГАН.

ШАГААН-АРЫГ. (Шынынн норр.). Улуг-Хем районун шөлдөнде бо чылын тараа чаагай үнөн, а оңу чидирген чекка ажаап алыр, күрүнөгө тараа белеткенин дүүредир талазы-биле ажылы дыка жокулап турар. Сентябрь 5-те меделге баугаар алырга район тараа кезилдери 14,9 хуу, а кестирген тараанын бастырылган 43,3 хуу күөсөткен.

Ажылдын темпизин шак ыныгы кошкык тургустунганында күрүнөгө тараа сазар талазы-биле хүлөөлгени күөсөдүр база жокулап турар. Бо үгө чедир күрүнөгө тараа сазар хүлөөлгени район чүгө 8,7 хуу күөсөткени оң дугайын тодаргай херечилеп турар.

М. ЧУЛЬДУМ.

«ШЕКПЭЭР» СОВХОСТА

Барынын Хемчик районун «Шекпээр» совхозунун Аянгагы, Биче-Тей, Дня-Терезин салбырлары дүүжү ажаап амьдылгынын улам калбарынын турар. Тараа култураларын ажаап амьдылгында 22 комбайн ажаап турар.

Совхоз тараа култураларында 1.600 гектарны кестирип, оон иштинде 1320 гектарын агылап ажааган. Ийнитизинде 850 тонна тарааны бастырган. Оон күрүнөгө 655 тоннаын солган. Тараанын бастырылызы болгаш күрүнөгө сазары жокулап турар.

Бистин Коммунистг Партиявыстың болгаш Совет чазавыстың хүн бүрүде дузалымчызың ачында Тыва областың көдээ суурларының ову-хевирин соодугу чылдарда оиза коксузу-биле чаартыган. Чурукта: Улуг-Хем районда Булуң-Терек суурунун бир кудумчузу. Фото В. Лутковтуу.

ЧОН ДЕТКЭЭН

Совет чазактын Меделелин болгаш «Шеригин чингине албанын хуусаазын эрттирген солдаттарын, матростарын, сержанттарын болгаш старшиналарын курлавырже халаарын тур сонгаарлар дугайында» СЭКП Төп Комитетинин болгаш ССР-нин Министрлер Чөвүделенин доктаалын Улуг-Хем районун амычты чоннары бүгү совет улус-биле бир дөмей, чангыс үн-биле чүгүлдүтүп деткип турар. Шагаан-Арыг хоорайның бүдүрүлгө, албан организация черлеринин болгаш «Улуг-Хая» совхозка митингилер бедик көдүрүшкүнүг болуп эркилөөн. Ол митингилерге дык кой кижилерушкан болгаш 40 амыч кижилерушкан берген.

Районун туугуларын кол-лективинин болгаш митингге 93 амычтынар олурушкан, ача беш амыч санал берген. Совет чазактын Меделелин болгаш СЭКП Төп Комитетинин, Совет чазактын доктаалын бүрүнү-биле деткип тур мен. Улуг Торон чуртувустун күчү-шудалын улам быжылган, бүдүрүп тураа продукцияны шыырын бедилер соруга-биле амыч шагын 8 шакче шидидери улуг ужурудузгалыг болу-леп, коммунист эш Санжов чугаалаа олуршканнар чүгүлдүтүпүпү хулээп алган. Митингилерге болгаш хуралдарга санал бергенер Совет чазактын чо-рууду тураа кемчелерин бүрүнү-биле деткип, империалистг агрессияларын үндүлдигерин иленини-биле бүрүн шаа турарлар. Дайынның далааты аар-берге уржуктарын Ада-чурттуң Улуг дайынга болу-биле кижип тургаш, көчүп эркин мен. Коммунистг партиянын болгаш Совет чазактын делегейге быжыг тайбың дээш политиказын улуг өөрүшкү-биле деткип тураа мен — деп, шагдза салбырын чылаачызы эш Харитонов саналыга чугаалаан.

Сүт-Хөлде ажилчын кооперация

Амычтын кооперациянын ажилдаачылары партиянын ХХП съездинин күш-ажычтын чедиш-кинеринг ужуражыр дээш социализмг чарышты калбарташкан. Мурунку чылдарда ишканалар план күсетпейн баар таварыга барык ач чок деп согөл болур. Ажилчын кооперацияны бараан саарылгазын планын чарык чылда 101 хуу, июль, август айларынын база чедиш-кинерин күсеткен. Ол, бо чылдын бирги чартында арктен чылдында 20.000 рубльдин бараан артыкка садылаан.

Сүт-Хөлдүн ажилчын кооперациянын шугумунга чангыс столовая ажилда турган болза, а бо чылдын совхозтуң салбырларында 4 столовалар ажилдап турар апарган. Чемниң шыыры экилөөн, чеменикчилерин сань-даа өскөн. Иштинин чеменинге черлеринин планы доктаама амыч күсеттинин турар апарган. Кооперация ажил-даачылары чоңу хлөб, далгадан кылган аныз-бүрү чүүдөр-биле хандыраарын амычын экилэтин, хлөб быжырар 2 чаа черлерин не-мей тургускан, амыччынарын хлөб-биле хандыраарын садыла-лашкыны ай саньда ажыр куу-седип келген. Саржа, дагаа чур-галары садып алырынны планы ажыр күсеттинген.

Номчукларынч чагааларын

Бай-Тайга районун «Мурнак-чы» көдээ амыч-агы артелинин эш С. Дадарга башаткан мал-чиннары 1200 койну агарлаан, кой бүрүтүнүн ортума-биле чартык килограмм дук алдыган. Кыргызчалар эштер Х. Борарган, Х. Ошук-Саар, С. Серин олар каш-ла хүн 432 койну кыргаш, социалистг чарыштын мурак-чылары болганнар.

Улуг-Хем районун Баян-Көл школасынын үстүк кластарынын өренникчилери «Улуг хурал» колхозтун ажилыга улуг дуа-нын көргүзүп турарлар. Өренник-чилер 400 тонна ситенини болуп хөлзөнзөн болгаш 250 тонна си-лосту салырынга киришкенер. Өренникчилер Дартай-оол, Аран-тод, Семен, Алдын-оол, Комбу күш-ажыла кызымаан көргүзүп, улуг улустан калышпайн улуг норманы 110—130 хуу чедир күүседип турарлар.

Чаа сорулганы салган

Кызыл хоорайнын культура-чыры-дымыштын албан черлеринин ажил-даачыларын семинары болуп эркен. Ол семинарга областың кул-тура эргелединин начальнигинин оралакчызы эш Самороков культу-ра-чырыдымыштын ажилдаачыларын мурунда партия, чазактын салып турар сорулгаларын дугайын болгаш СЭКП-нин Программанын болгаш Уставын төлөвилердин чонга пропагандалап таныштыраарын чугаалаан. Ачаа 11 кижиле чүве чугаалааш, хоорайнын культура-чырыдымыштын албан черлеринин ажилында чам-дык четпестерин узуушаан, моон сонгаар канчалдыр ажилдаарын, СЭКП-нин Программанын төлөвиле-линде культураны, кижизидилге-нин талазы-биле партиянын салган сорулгаларын күүседип дээш бүгү күштерин салын ажилдаарын хү-лээгинер. Клубтар эргелекчилери киноме-ханитер-биле кады тематиктиг ке-лжэнилер эрттиреринин дугайын чугаалаашкан болгаш делегей бай-далынын дугайында солун лекция-нын дыңдааннар. С. БОЛДУР-ООЛ.

Парлаттынмаан чагааның изи-биле

Самагадай суурда столовааның ажилдаачыларын чеменикчилер-ге эзелек эвес чоруун шүгүмчүлөп, болук авторлар редакцияга чагаа бизжон. Тес-Хем райпозунун баштаар че-ринин дарагы эш Уртунгаанын ре-дакциянын чоруткан бижинге ха-рылааны болза, ук корреспонден-циянын столовааның коллективинин хуралыга чугаалаашп көрге, чеменикчилерге чамды ажилдаачы-ларын эзелек эвес чоруу илерзеп болгаш эш Бекасовага администра-циянын хемчөөн хулээтин болгаш эш Шумовту ажилдан үндүрген.

Чөптүг шүгүмчүлөлдөр

Туранның Культура бажынынин агиткулдубригадынын бот-тивын-гыр болгаш «Кызыл тараачын» колхозтуң Ээрбек салбырынга чо-раан. Концерт эгелээринин мурунда СЭКП райкомунун ажилдаачызы эш В. Шыгы партиянын Програм-манын төлөвиленин дугайында беседалы кылып берген. Кошертти-ниң программанын кол кеззөө иштинин болгаш ийи-чагыстың ир-лары элзөөн. Ыраажы кыстар Степанова, Осипова оларныч ир-ларын көрүчүлөр мактааннар. Баянист Каргач биле Степанов «Сибирь, Сибирь» деп марштыг ир-ны кады ирлааны база-ла багай эвес болган. Ичээлээ-даа бо концерттиң про-грамманында кыска шиилешке, та-ңы, тыва дыл кырында чангыс-да-ыр чок болганы көрүчүлөрдүн хо-мудаткан. С. БЮРЮНЕЙ.

Кызыл-Тайга — Барың-Хемчик

Районун ой ирак чыра. Ында Алаш теминин ол-бо чарында магаалы делгем оларларда «Барың» сов-хозтун малчынары чурттап турар. Кызыл-Тайгага эмнелге салбырын тургузар дугайында айтырыгын ын-да чурттап турар малчынар көдээ Советтин куускомунга (дарагы эш Биче-оол) болгаш районун күүсе-дичи комитетинге каш үчаа тур-гузуп келген. Мычазда-даа малчы-нарын ол негелдиз мычача дээр боттамаан, райкууском бо дугайын-да чогуур кемчег албастаан. Аары-аржык болган таварыла-ларда чамдык малчынар 40 кило-метр ыракта Хөдөленин эмнелге салбырынга барып чедип, оон эмчи чалаар уюрга таварышкылар. Чамдыкта ачаа чедэ бээрже оон эм-чини чалаашкычы чоруй барган болулаар. Кызыл-Тайганың Элим-Ада деп черде эмнелге салбырын тургузар болгаш эмчи чурттаар бажынар баар. алы транспортту-биле хандыр-ла-ла шыдаар. Чонун негелдиз хандыры Кызыл-Тайгага эмнелге салбырын тургузар дугайында ай-тымчын дариң шийтирээр үе ам келген. А. ХЕРТЕН.

УЛУСЧУ БОЛГАРИЯНЫҢ 17 ЧЫЛ ОЮ

МОСКВА. 8. (СЭТА). Агы-дунма болгар улустун национал байырла-лын — монархи-фашистг өзү-чүрү-мундан хосталганын болгаш чурт-ка улус демократтыг эрге-чагырганы доктаатканын 17 чыл оюн Эви-лелдер Бажынынин Октябрьский за-лында чымгалган совет хэй-нитиле-дин төлөөлекчилери демделгөн. Болгариянын хосталган хүнүнге холбаштырган байырыг хуралды ВЦСПС-тин секретары Л. Н. Солов-ев ажиткан. Болгар улустун төөгү-зүнде ол чырык хүн дугайында илеткели совет-болгар найырал нийтелиниин баштаар чериян даргазынын оралакчызы С. М. Буту-сов кылган. «Москва-Сортировочная» деп ло-комотив депозунун машиниза, ком-мунистг күш-ажыл бригадынын ке-жигтун С. Г. Победникий, студент Алла Аржанова олар болгар энуктерге илг байыр чедирип, социалистг тургузуушкунга чаа-чаа чедишкенин билдире болурун болгар улусаа күзөөн.

Болгариянын ССР-де элчини Лубен П. Герасимовтуң чугаазын чыылганнар изи-биле уткан. Ажычты чоннар, бистин бүгү улу-зусу сентябрь 9-тун улуг керзөн кызыгаар чок өөрүшкү-биле алдар-жыдып база бистин хостачымыс болган ажымыс — улуг совет улус-ту болгаш бисти фашистг кууданын-дан хостаан оон мадырымг армия-нын ханымы-биле сактып бодал тура-деп элчин демделгөн. Совет Эвилелинин болгаш өске-даа социалистг чурттарын чөпсегле-нишкенин дүжүр, дайынның бүгү одагарын болгаш ийги деле-гей дайыннын уржуктарын узут-каар талазы-биле бүгү-ле тайбың саналдарын болгаш инициативын Болгариянын ажычты чоннары бүрүнү-биле деткири боттарынын бирги адыктыг хүлээлгез деп санап тура-рын ол оон ынай айткан. Термо-ядролуг чөпсегити чаа хевирле-рини шенделерин чорудар дугайында Совет чазактын Меделелинин байыр чедирип турар бис, чүге дээр-ге олар бодуну чуртуну улаустары-нын мурунга, социалистг күрүне-лерин улаустарын мурунга бо-лаш тайбын амыдыралче чүткүп ту-рар бүгү-ле улустарын мурунга адыктыг хүлээлге-биле боудунан.

Софияга болган байырлыг хурал

СОФИЯ, сентябрь 8. (СЭТА). Со-циалистг революциянын 17 чыл оюнга болгаш Болгар Улус Респу-бликаны чарылаанын 15 чыл оюнга холбаштырган байырлыг хурал Со-фиянын улусчу операзынын залына болган. БКП ТК-нын бирги секретары Тодор Живков, Министрлер чөвүле-линин даргазы Антон Югов болгаш партиянын база чазактын өске-даа уадуучулары, а ол ышкан байыр-лагалга болган совет-болгар найырал нийтелиниң Белорус ССР-нин Дээди Советинин Президиумунун дарга-зы Т. С. Горбунов баштаан төлөзө-лө.

Бразилияда чаа чазакты тургусканы

РИО-ДЕ ЖАНЕЙРО. 9. СЭТА-нын корреспондентизи М. Артюшенко-вун дамчтаганы болза: Премьер-министр Танкредо Невес баштаан чаа коалистг чазак Бра-зилияда тургустунган. Ол чазактын составыга полити-тиг дөрт партияларын төлөөлекчи-лери кирген. Социал-демократтыг партия дөрт министрлерин албан-дужазын, оон иштинде премьер-ми-нистрин албан-дужазын, бразил амычтын партия болгаш национал-демократтыг эвилденин партиязы — 2 албан-дужаалды болгаш христиан-демократтыг партия — 1 албан-ду-жаалды алган. Сан министри болгаш чөпсегитг күштерин 3 министрлери партия кежигүнү эвес. Даштыкы

Дайынзырак калчааралды соксадыр

БЕРЛИН. 8. (СЭТА). Совет-ин-дий найыралдын Москвага болган митингизинге Совет чазактын ба-штыны Н. С. Хрущевтуң чугаазы Герман Демократтыг Республикада улуг сонургаалды хайныктырган. Ол чугаазын дугайында тодаргай допчулаалы АДН агентилери доп-доран дамчыткан. Н. С. Хруще-втуң чугаазынын кол чүүлдери-биле республиканың радио станцияла-ры немец дыңнаачыларын таныш-тырган. Тайбын дээш демиселчилерин немец чөвүлелинин чингине секретары (ГДР) Гейнд Вильям СЭТА-нын корреспондентизи-биле беседалыга

«Дайынны болдурбазынын карачагыс аргазы» — чөпсегленишкенин бүгү-нитти болгаш бүрүн дүжүрери деп Н. С. Хрущев база каттап айткан

НЬЮ-ЙОРК. 8. (СЭТА). Кремльдин Улуг ордузунга совет-индий найы-ралдын митингизинге ССР-нин Ми-нистрлер Чөвүделенин Даргазы Н. С. Хрущевтуң чугаазынын дугайында боттарынын корреспондентлеринин Москвадан чоруткан «чангык», «дүргөн» деп демектеринг тодаргай меделелдерин АКШ-тың информат-ция агентиледери дамчыдып турар. Бир эвес ол оларнын өзүлүг бол-даларын илердип турар болгаш бир эвес олар герман тайбың керөөзин чарар дугайында амыч-ишчи чугаа-лашкынынга белең болза, ба-рынн талакы күрүнелерин чугаа-лашкынынар эргежок чугула дараарын дугайында дыңдагыла-рында Совет чазак байыр чедирип ту-рар деп Н. С. Хрущевтуң сөстөрүн ол дыңнадылгала оналан айттып турар. Бар турар ийи герман күрүне КНО-га хүлээп алдынган турар болгаш ол болза тайбынын керөөнге-улуг ажыктыг чүүдү бээр дээр дуга-йында Совет чазактын баштынынин меделелин телеграф агентиледери база айттып турар. Совет чазактын баштынынин оожум, бүзүрелдиг чугаазынын ая-нын демделешшөөн, телеграф аген-тиледери Германия-биле тайбын

Совет кызыгаарнын чоогунда шериг маневрлары

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). ЮПИ аген-тиледин корреспондентизинин Форт-Компбелден (Вентуки штат) сентябрь 10-да дамчытааны болза: Совет Эвилелинин муруну талакы кызыгаарларынын чоогунда чорудуп турар шериг өөредилгелеринге кир-жир дээш, америк парашютистер

бүрүн дайынчы чөпсөк-хересели-биле сентябрь 9-та Турцияга жу-дуп чорупканнар. 101-ги америк узаар-чүдү десантынын дивизия-зынын ийи муң хире солдаттарын болгаш офицерлерин шериг трав-спортунун самолеттары-биле Тур-цияга чорудуп турар.

Суд залымдан ШӨЛҮҮР ДЕП ШИИТКЕН

Федор Поликарпович Годяев бе-жен хар чоокшулаан, «көрбөөн чү-вези чок, көдүрбөөн хөңгө чок» ка-жараан ашак-ла болгай. Ол 1959 чылда Өвүр районта келеш, райо-нун туугу черинге амылды берген. Баштай бодун ол элзөөн ажычын, топтуг томаанын кижилерден кө-зүлдүргөн. Бир чыл эрткенде бодунуң ча-чыккан аажылаашкынычы ол шил-чип кирген. Годяев кыжын амыл-дааш, чайын тус-тус албан черле-рин кезидир ажык кончаа-ла тып-кы дег черлерин дилеп чоруп турар. Ол эрктен частан бээр мал эмнел-ге, харылыза конторазы, райпо чи-жекитг черлерин кезип амылдап, элзөөн хой ашканы тып алган.

Оон алында Годяев черин бай-лаан өзү чурум барымдалаавайн чинжең өзү-биле садылап, албан организация черлеринин хөрөнгизин мегелеп ал, бодунга шийгээдип кел-ген. Бо талазы-биле мындыг чижек-терин көргүзүп болур. Годяев 1961 чылдын чазында Мөдгүн-Тайга-нын Чүгүлүг болгаш Хидиктиг хөл-деринин 1102 килограмм балыкты

туткаш, Өвүр райпозунга 683 рубль-ге садып амылдаан. Көдээ Советке ку-дук кылды бээр дээш 50 рубльди ал-гаш мегелеп каан. Райпозун туулу-га херектелер дилген ышк материал мегелеп ап, «Коммунистче өбүк» колхозтун ситен шөлүн чөпсөөрд чокка ситен кезип алганы илерзөөн. Сөөлү үеде Годяев беш-алды баш мадыг болуп, бажынынин эт-хөрөг-изинин чартынын Чадаанада апа-рып каан. Ычтангаш хамааты Годяев чинжен өзү-биле чурттап, ийи рай-оннарын аразында тоялчылап ту-рары база илерзөөн. Хэй-ниги шу-гуму-биле шөккө болгаш мобил-зацияга чорударга ол шуут ойтап келген. Хамааты Годяевтиң бо бүгү хуу-зурак, мангыс өзү-биле чурттап ту-рарын дугайында материалды хынап көөргө шың болган. Мыч-агаан РСФСР-нин Дээди Советинин 1961 чылдын май 4-теги Чарымын өзүгаар хамааты Ф. П. Годяевти үш чылда шөдүрү деп суд шийт-кен.

Чооорайнын XVI партия конфе-ренциясы бодунуң ажылын 1961 чылдын сентябрь 16-да эртегинин 10 шакта хөгжүм-шии театрынды бажынынга эгелээрин конференция-нын төлөөлөргө СЭКП Кызыл хоорому дыңдадып тур. СЭНП хоорому.

ДЫҢНАДЫГ

Хоорайнын XVI партия конфе-ренциясы бодунуң ажылын 1961 чылдын сентябрь 16-да эртегинин 10 шакта хөгжүм-шии театрынды

бажынынга эгелээрин конференция-нын төлөөлөргө СЭКП Кызыл хоорому дыңдадып тур. СЭНП хоорому.

Обласка АГААР-ВОЙДУСТУҢ БАЙДАЛЫ

Кызылдын агаар-бойдус шийчи-лээр станциянын меделзөөн өзү-гаар алмыра, бөтүн обласка шокор булуттарыг, чашкын чок хүн бо-лур. Хат кошкак. Агаарнын темпе-ратура: обласка — 10—15, а Кызылга — 13—15 градус утканы.

Редатор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Бир олуруг» — 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; биче залга: «Билдимес хөрөөжөн» — 4.30, 6.30, 8.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Бис Краштактар бис» — 11.15, 1.15, 3.15 шактарда; «Бистин бирөөвис» — 5.15, 7.15, 9.15 шактарда. «ЕНИСЕЙ»: «Менди чаагай» — 1.15, 3.15, 5.15 шактарда.

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Бир олуруг» — 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; биче залга: «Билдимес хөрөөжөн» — 4.30, 6.30, 8.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Бис Краштактар бис» — 11.15, 1.15, 3.15 шактарда; «Бистин бирөөвис» — 5.15, 7.15, 9.15 шактарда. «ЕНИСЕЙ»: «Менди чаагай» — 1.15, 3.15, 5.15 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЗКРАННАРЫҢА

деп кинону көрүнер.